

V R T E C.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1910.

Leto 40.

Pred žetvijo.

Zorno polje, zlato klasje
v lahнем vetru valoví,
kot boječe bi drhtelo
pred nevihto, se mi zdi.

Oj nebo, ne usuj pogubne
toče na zoreči klas,
ko pod srpom skoraj zrelo
že se pripogiblje v pas.

Kaj počel bi borni kmetič,
če potareš up mu ves,
gleda naj li strto polje,
prime naj li potni les?

Mokriški.

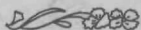
Pastir.

Ko jutranji zor zažari,
na trati pastir že stoji,
veselo si žvižga, prepeva,
da daleč po dolu odmeva.

Če solnce pripeka hudó,
pa leže pod senéno drevo,
tam s psičkom éuvajem igra se
in zre, kako čreda se pase.

Ko solncece pade v zaton,
zapoje pri cerkvici zvon,
pobožno pastir se prekriža
in s čredo vasici se bliža.

Rajko Rajev.

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

VII.

Gospa Amalija se je povrnila iz mesta. Takoj se je preselila v svojo novo hišico. To so gledali ljudje, ko so vozili njeno opravo s postaje! Bila je krasna in lepa, da se je kar svetila. Naravnost iz mesta je prišla, iz tistega velikega mesta tam daleč, kamor le redkokdaj pride človek s hribov. Lepo je opremila gospa svojo hišico, da je bilo v nji kakor v raji. Stara Liza, ki jo je najela gospa za služkinjo, je videla vse to, pa je pripovedovala po vasi o krasoti tam v hišici gospe Amalije.

Tiho življenje je živela zdaj gospa. Samotna je bila od jutra do večera; le stara Liza je bila pri nji in včasih se je pomudil za pol ure siromak, ki se je oglasil pri gospe. Pogostila ga je tako, da se je je revež spominjal s hvaležnim srcem vse življenje. Zatekali so se ljudje k nji v svojih križih in težavah; potolaženi so šli od nje. Kajti gospa je znala tolažiti z zlatimi besedami. Ljubili so jo vsi okrog in so jo spoštovali.

Tistega dne, ko se je vrnila, je gnal Andrejec mimo njene hišice živino s paše. Zapazila ga je gospa, pa je stopila na prag. Odkril se je pastirček in obstal pred njo.

„Oj, ti si, Andrejec!“ ga je nagovorila. „Veš, Nežica te prav lepo pozdravlja. Dobro se ji godi in prav nič ni žalostna. Samo po tebi, pravi, ji je dolgčas. O Božiču pa pride na počitnice.“

Andrejec se je zelo razveselil. Vrtel je klobuček v rokah in premišljeval, kaj bi rekel. Pa se ni mogel spomniti ničesar. A gospa ni čakala njegovega odgovora, ampak je nadaljevala:

„Seveda, tebi je pa dolgčas po Nežici. Kajne, Andrejec, da ti je? Saj je meni tudi... Toda nikar se ne žalostiva! Saj pride kmalu Božič in potem se vidimo veseli... Kako se pa tebi godi, revček?“

Prišlo je Andrejcu na misel, da bi povedal vse o gospodarjevem ravnanju. Toda ne! Mislila bi morebiti gospa, da ne mara služiti in da je slabotnej, ki se boji najmanjše težavice. Pa je molčal Andrejec-trmoglavac in izpregovoril samo besedico: „Dobro.“

„Pa ne izgledaš ravno, kakor bi se ti godilo dobro,“ je rekla gospa. „Siromaček si, Andrejec! Kadar ti bo hudo, le glej, da prideš k meni! Vrata gospe Amalije so ti vedno odprta... Oh, pa skoro bi bila pozabila, da sem prinesla iz mesta nekaj zate...“

Hitela je gospa Amalija v sobo in se je vrnila takoj. V roki pa je prinesla nekaj v papir zavitega. To je dala Andrejcu. Lepo se je zahvalil deček in voščil lahko noč. Potem pa je poletel za živino, ki je šla po potu. Delala se je že noč, in vse je bilo tiho po vasi.

Andrejec je skrbno in varno nesel v roki zavitek. Vesel je premišljeval, kaj mu je prinesla gospa. Oj, ta dobra gospa in dobri stric Grega! Življenje bi dal Andrejec za nju, vse bi dal! Kako žalostno bi bilo njegovo življenje, da ni ljube gospe in dobrega strica Grege!

Ko je prišel Andrejec domov, je skočil takoj v vežno izbico k Jozovemu Gregi. Položil je zavitek na mizo in rekel staremu pastirju:

„Oj, stric, spravite to! Gospa iz mesta so mi dali . . .“

Pa je že hitel vun, da priveže v hlevu živino. Na novo ji je nastlal; potem pa je letel k stricu v izbico. Prižgala sta luč in razvezala zavitek.

„Raca na vodi!“ se je začudil Jozov Grega. In začudil se je tudi Andrejec. Dve lepi srajci in dvojne nogavice so bile v zavitku in cel ducat belih žepnih robcev.

„Joj, kako je to lepo,“ je govoril Andrejec venomer in se ni mogel nagledati lepih reči. „To bom pa nosil samo o praznikih. Kajneda, stric Grega?“

„I, seveda,“ je potrdil stari pastir. „Veš, Andrejec, to mora biti pa zelo drago . . . Bog ve, če si se kaj zahvalil gospe?“

„O, da — zahvalil sem se,“ je odvrnil pastirček. „Pa gospa so mi rekli, naj pridem k njim, če mi bo hudo.“

„Vidiš, da se ti ne bo slabo godilo, dokler bodo gospa blizu tebe . . . Kaj pa Nežica?“

„Povedali so mi gospa, da je zdrava in vesela v mestu. O Božiču pa pride domov, in takrat bo veselo.“

Prišla ju je klicat gospodinja k večerji in tudi ona se je čudila darilu gospe Amaliije. Lep je bil tisti večer za Andrejca. V veliki izbi so sedeli ob zakurjeni peči, kajti zunaj je bilo mrzlo. Jozov Grega je vlekkel iz svoje pipe in prerokoval sneg. Prišlo je več dece iz sosednih hiš, in takrat se je razvezal staremu pastirju jezik. Pravil je lepo povest iz davnih časov, ko se je dvigal tam na Pečeh ponosen grad in so stanovali v njem prevzetni in trdosrčni grajščaki. O zmaju Vitrancu je pravil, ki je razrušil tisti grad, da je ostal komaj kamen na kamnu.

Z odprtimi očmi so poslušali stari in mladi in skoro strah jih je bilo. Ej, pa je tudi znal pripovedovati Jozov Grega! Vse so videli pred sabo tako živo, kakor bi se godilo resnično, in bi sami gledali vse z lastnimi očmi. Groznega zmaja se videli v zraku, hudobnega grajščaka in ubogo Jelico, kateri je zaprl grajščak očeta in mater. Lepo Vilo Cvetano so videli, ko tolaži ubogo siroto. A tudi strašno razrušenje ponosnega grada so gledali — in strah jih je bilo.

Ko je končal Jozov Grega svojo povest, je bilo že pozno. Vstala so deca; voščila lahko noč in odhitela na svoje domove. Pa tudi Andrejec se je splazil na podstrežje spat. Nocoj je sanjal čudne in vse zmešane sanje. Kmalu se mu je prismejala nasproti Nežica, kmalu je videl plakajočo siroto Jelico. Tudi zmaja Vitranca je zagledal visoko gori na pečini. Režal se mu je iz ponosnega grada zlobni grajščak in čudno — ta grajščak je bil popolnoma podoben gospodarju Črnetu.

Ko je gnal Andrejec drugo jutro živino na pašo, se je zavijal v dolgo, oguljeno suknjo. Kajti mrzlo je bilo, in siva, nepredorna megla je ležala globoko dol po gorah. Vela je mrzla, komaj čutna sapa.

„Sneg bo,“ je pomislil pastirček. „Še danes bo padal sneg.“

Velik ogenj je zakuril na senožeti in si ogreval premrzle ude. Ves dan ga je navdajala slutnja, da pase danes zadnjikrat na lepi, ljubi senožeti. Koliko radosti, koliko lepih ur je užil tu pod visokimi gorami! Življenje mu je bila širna senožet, ko je cvetela spomladi v zlatih, dehtečih cvetovih, ko je ležala mirna in tiha v jeseni. Zdaj se bo moral ločiti od nje, morebiti za vedno. Padel bo sneg, dolga zima bo prišla, potem pa lepa pomlad. A Bog ve, kje bo takrat on in kje bo mislil na lepo, zeleno senožet...!

Take misli so navdajale Andrejca, ko se je stiskal k plapolajočemu ognju in si ogreval premrzle ude. Žalostne misli so bile, in bolelo ga je globoko v srcu. Oj, z Bogom, ti mirna senožet! Lepo cveti spomladi in najlepše ptice se naj naselijo v tebi, da ti bodo prepevale! Glej, tvoj pastirček pojde in ne bo več prepeval na tebi in pasel vesele živine. Daleč pojde morebiti in bo hrepenel v tujini po tebi...

Zavel je močan veter preko senožeti, da se je sklonil plamen globoko k zemlji. Toda ponehal je takoj. In glej — vsedla se je prva snežinka na pastirčkovo lice in se stopila tam v mrzlo kapljico. Za njo pa je padla druga, in kmalu so frčale tako gosto, da jih ni mogel Andrejec več šteti. Kakor da bi se bilo odprlo nebo in trosilo na zemljo samih belih cvetov, tako se je zdelo pastirčku na senožeti.

Spravil je Andrejec živino skupaj in gnal potem domov. Tam koncem senožeti se je še ustavil in pogledal nazaj. Oj, vsa bela je že bila širna senožet, njegova ljuba prijateljica.

„Oj, z Bogom, ti mirna senožet!“ je zaklical Andrejec. „Lepo vzcveti spomladi, in Bog ti daj mnogo ptičev-pevcev, da ti ne bo dolgčas, ko mene ne bo več... Oj, z Bogom, ti lepa senožet!“

Ko je prignal živino domov, je dobil tam pismo. Bilo je od Nežice. Šel je na podstrešje, da sleče svojo mokro obleko. Hitro je odprl pismo in pričel brati. Ves vesel je bil, in radost mu je kar žarela z obraza.

Lepo je pisala Nežica o mestu in prijetnem življenju tam doli. „Veš, Andrejec“, je pisala med drugim, meni ugaja zelo tu. Stanujem pri prijateljici moje nove mamice. Dve prijateljici stanujeta z mano. Hčerki sta naše gospe. Malo starejši sta od mene; prijazni sta in me imata radi. V šolo hodim, kjer so sama dekleta, in učim se toliko in toliko lepih reči. Tudi klavir se učim in gosli. Težko je, pa vendar sem se že precej naučila. Zvečer pa pojemo in igramo, gospa in naš gospodar, ki so profesor na višji šoli, se pa nam smejejo... O, čisto nič mi ni dolgčas, samo, če se spomnim na tebe, mi je hudo. Lepo bi bilo, če bi bil tudi ti pri nas in bi hodil v šolo. Kaj pa delajo moja nova, zlata mamica? Pisali so mi, da jim je dolgčas po meni. Oj, pa bo kmalu Božič, in takrat se vidimo. Le priden bodi, Andrejec! Kmalu mi piši, če je pri vas kaj novega...”

Tako in še več je pisala Nežica. Andrejec je že dvakrat prebral pismo in hotel ga je tretjič. Toda spomnil se je, da ima doli na dvorišču še dosti dela. Hitro se je preoblekel in hitel dol.

Sneg je padal vedno gosteje, in dalje se ni videlo kot do sosedove hiše. Vsa zemlja je bila pokrita z debelo snežno odejo, in še vedno je padalo z neba. Andrejec je šel na hlev pripravljat klaje živini, ki je mukala spodaj v hlevu. Ko je pripravil že vse, da bi ponesel dol, je potegnil iz suknjiča pismo, da bi ga prebral še v tretjič.

Globoko se je zatopil v branje, da ni slišal gospodarja, ki je prišel na hlev. Slabe volje je bil gospodar danes že ves dan. Prezgodnji sneg mu je prekrizal toliko naklepov. Skoro še vso steljo je imel v gozdu, a zapadel je sneg, in živina bo zdaj vso zimo brez nje. Na polju je imel še toinono, a vse je šlo zdaj, in sneg je pokril vse.

Srdit je bil zato. Že nad vsemi se je znosil danes v hiši. Celo malega Jožka-poniglavčka je bil stresel za lase, a sam ni vedel, zakaj. Zdaj pa je zagledal pastirja, ko bere pismo, a živina muka tam doli v hlevu!

Skočil je k Andrejcu in mu izbil pismo iz rok. Zgrabil ga je črez pas in ga položil na kolena. Prestrašen je zavpil pastirček, a gospodar ga je tepel srdit in razjarjen.

„Kaj sem te zato vzel v hišo, da boš pasel lenobo!“ je vpil gospodar kakor samizsebe. „Kar iz hiše se mi poberi, seme zanikarno!“

„Pustite me! Saj grem še danes... še danes grem,“ je zavpil Andrejec in mahal z rokami in nogami okrog sebe, da bi se oprostil. A trdo ga je držala gospodarjeva levica, dočim ga je bila desnica neusmiljeno. Na pomoč je zavpil pastirček — in ne zamen. Prihitel je po stopnicah Jozov Grega, za njim pa gospodinja.

„Za Boga, Janez!“ je vzkliknila žena in prijela moža za roko. „Kaj pa delaš, Janez?“

„Pusti me in poberi se!“ je zarohnel mož in se je otresel. Iznova je nameril desnico na Andrejca, a takrat je priskočil od strani Grega. Urno, kakor bi trenil, je zgrabil razsrjenega gospodarja okrog pasa. Zavrtel ga je — in ubogi Andrejce je bil prost.

Tedaj pa se je obrnil Črne proti Gregi. Dvignil je že roko, da bi ga udaril. A stari pastir je prekrizal roke na prsih; glavo je dvignil ponosno in gledal mirno Črnetu v obraz.

„Daj me, če se upaš udariti starega človeka,“ je rekel Jozov Grega. „Daj me, če se ne bojiš biti starčka, ki te je enkrat zibal.“

Omahnila je Črnetu roka in za trenotek ni vedel, kaj bi storil. Naposled pa se je vzravnal ponosno in odgovoril s trdim glasom:

„Ne potrebujem te v svoji hiši! Človeka ki podpihuje mladino k brezdelju in jo zagovarja in brani, ne maram videti blizu sebe. Poberita se mi iz hiše oba — vsi se poberite! Ne potrebujem vas...“

„Oj, šel bom, šel,“ je odvrnil Grega mirno. „Starega pastirja bo vzprejel vsak rad pod svojo streho in ga bo spoštoval... Ti, Črne, pa se boš še enkrat spomnil tistega trenotka, ko si dvignil roko na mojo sivo glavo.“

Zaničljivo se je posmejal gospodar. Pokazal mu je hrbet in odšel naglo in s trdimi koraki. Grega pa je stopil k ubogi ženi, ki je stala v kotu, naslonjena na mrzli zid. V predpasnik je skrivala obraz in bridko ihtela.

„Ne jokaj, Nana,“ jo je tolažil. „Vse bo še dobro, boš videla, da bo še vse dobro.“

„Oh, da se je moralo zgoditi kaj takega!“ je tarnala uboga žena. „Moj Bog, ne zapusti me, saj nisem zaslužila tega!“

„Pusti jok, Nana,“ ji je prigovarjal Grega. „Glej, moralo je priti tako. Pomagati si ne moremo.“

„In da je storil srditež vam kaj takega, vam, ki ste ga pestovali in ljubili, ko je bil še majhen!“

Gospodinja je vila obupana roke. Božje kazni se je bala, ki pride tako hitro za vsakim grehom. In njen mož se je pregrešil, tako hudo pregrešil. Vzdignil je roko na ubogega starca!

„Ne vznemirjaj se,“ jo je miril stari pastir. „Odpuščam mu — iz srca mu rad odpustim, saj ni vedel, kaj je delal.“

Prišel je tedaj na hlev mali Jožek-poniglavček. Po vseh štirih se je priplazil po stopnicah in je iskal mamico. Ko jo je zagledal, je pohitel z veselim vzklikom in smehom k nji. A ko je zapazil njen objokani obraz, se je skremžil, prijel mamico za krilo in zajokal bridko. Dvignila ga je mamica na roke in ga poljubila na lice.

„Revček si, Jožek,“ mu je rekla. „A vendar si srečen, ker ne veš, zakaj se joče tvoja mamica.“

Nato so odšli vsi z hleva. Veselo je še padal zunaj sneg. Tako lepo so se poigravale bele snežinke v rahlem vetru, ki je vel po dolini! Ej, svet je zdaj njihov, in nihče jih ne more pregnati! Tudi solnce ne, ki je zadremalo za gostimi meglami.

Mirno in otožno je bilo vse v Črnetovi hiši. Gospodar je odšel kdovekam v gostilno, gospodinja pa je hodila okrog z rdečimi očmi. Jožek-poniglavček se je spravil na peč. Žalostno je povetil glavico in kmalu, kmalu je mirno zaspal.

Tam v vežni izbici pa je spravljal Jozov Grega svoje reči skupaj. Kakor hitro poneha sneg, jih naloži na sani in jih popelje na drugi konec vasi. Dobro in prijetno mu bo tam gori, in ljubili ga bodo in spoštovali.

Spomnil se je Grega Andrejca. Bog ve, kaj misli zdaj siromak? Gotovo joče na podstrešju. Dobro bi bilo, če bi šel pogledat k njemu... In šel je stari Grega na podstrežje, a Andrejca ni bilo nikjer. Vsepovsod so ga iskali, a zaman. Po vasi so še poizvedovali, a nihče ga ni bil videl in tudi vedel zanj nihče. Naredila se je že noč, in zunaj je pihal veter, in sneg je mel gosto in vedno močnejše.

A Andrejca ni bilo nikjer. Izginil je, in nobene sledi ni bilo za njim...

(Dalje prih.)

Pestunja.

Povest. — Spisal Julij Slapšák.

Sosedov Videk je kaj prijazen in ljubek otročiček. Vse ga ima rado. — Ni še oblekel prvih hlačk, nosi še krilce; no, saj še leta ni star, vendar pa že zna Bogca zahvaliti, križek narediti, seči v roko pa pobožkati in objemčkati svojo ljubo mamo. Tudi se mu ne zapleta več jeziček preveč, kadar odpre ustka, da kako „modro“ zine. O že žlobudra tako, da ga vsaj domači razumejo.

Tisto jutro, ko so se v vrhu košate jablane na vrtu srake zlegle, in sta se stara dva prav drla ob gnezdu, se je Videk precej zgodaj zbudil. Brž si je pomel oči in pogledal, če je že dan. In ko je videl, da že kuka zlato solnčece pri oknih v njegovo spalnico, je plosknil veselo z ročicama in zaklical na vsa usta: „Mama, vstančkat, saj je že dan!“ Toda kdaj so že vstali mama! Takrat je bil že zajtrk skuhan.

Ko so mama zaslišali Vidkov glas, kar precej so stekli v sobo. Malčkova ustka so še vedno klicala: „Mama, stančkat, saj je že dan!“ Ko so pa zagledale njegove oči ljubo mamico stati ob posteljici, je naglo skočil pokonci, zahvalil Bogca, naredil križek, podal mamici rokco, jih pobožkal in objemčkal, potlej pa zaklical: „Mama, ham!“ Mama so dobro vedeli, da je Videk lačen in bi rad že jedel; saj je šel snoči, kakor že večkrat, brez večerje spat. Toda prej so ga morali napraviti in molčkat z njim. Vzdignili so ga torej iz mehke, bele posteljice ter ga nesli v toplo kuhinjo. Tam so ga lepo umili in oblekli; nato sta pa molčkala oba, mama naprej, Videk pa za njimi, k Bogcu, Mariji in angelčku varihu. In ko se je to zgodilo, so posadili mati Vidka za nizko mizico. Oj, takrat pa je še tako lepo dišalo sladko mlekce v malčkovi skodelici, in dobri kruhek se je smejal z mize. Vidku so se kar sline pocedile, ko je zagledal kruhek in mlekce. Brž je odprl ustka in zaklical: „Mama, meka pupat! Mama, kluha ham!“ In mama, ki so mu že rezali kruhek, so rekli: „Porednežek ti mali, le brž križek naredi, saj vidiš, da ti že nesem mleka in kruha.“

Ko se je Videk že nazajtrkoval, so se zaslišali težki koraki po veži. Oče so bili, ki so utrujeni prihajali s polja. Navsezgodaj so že šli orat. Videk je vedel, da se vračajo oče; spoznal jih je po težki, trdi hoji. S prstkom kazaje proti vratom je klical mami veselo: „Ata, ata, ata!“ V tem hipu so se odprla vrata in res, oče so stopili v kuhinjo. Videk jim je molil obe roki v pozdrav. In ker bi se bil rad peljal z očetom na polje, jim je klical: „Ata, i, i! Ata, i, i, i, i!“ — „Oho, danes pa ne bo nič: i, i, i, i. Konjički so že trudni, prav nič ne bodo peljkali našega Vidka,“ so omenjali mama. Videk pa je le gledal v očeta, jim molil še vedno obe roki v pozdrav ter klical kar naprej: „Ata, i, i! Ata, i, i, i, i!“ — Oče so sedli za mizo, se obrnili k Vidku in mu segli v roko kakor kakemu možakarju. Fantkova mala in mehka rokca je izginila v očetovi težki, trdi dlani ko peresce v travi. Potlej so pa z glavo zmigavali oče in govorili Vidku v dobro-

Pestunja.

dušnem smehu: „Hm, hm, Videk, ti bi se pa zmiraj rad i-i, i-i! Predrta reč, danes pa res ne bo nič, so čisto prav mama povedali: konjički se morajo odpočiti, prav nič se ne bo vozkal Videk naš. Ampak, Videk, ho-hoj, če se ti vse ne unese, kar Bog varuj, boš še zmeraj lahko dober voznik, ker se tako rad vozariš; o, in to tudi ni, da bi dejal, pod nič, naka! Še dobro se ti bo godilo, ha-ha!“

Videk je uvidel, da ga danes res ne bodo peljčkali oče na polje. Ni mu lo bilo prav, a kaj je hotel! Se je pa domislil na stričev dom in rekel: „Ata, tato h tic!“

„Lej ga no, komaj sem sedel, pa me že goniš v vas k stricu,“ so odgovorili nato oče, prijazno se smehljajoč. Vidku je bilo hudo pri srcu, da ne pojdeti v vas k stricu; pa je že moral potrpeti; proti očetovi volji se ne da nič storiti. No pa saj je imel ta dan še polna usta želja, se mu bo že katera izpolnila, če ta ne, pa druga. No, glejte ga, se že oglašja iznova. Zdaj pa prosi cukrčka, rekoč: „Ata, cukla!“

„Kaj, cukra hočeš? Ho, saj vendar nisem jaz štacuna, kjer se dobe vse take dobre reči!“

Videk se je obrisal z rokavom preko očes. Menda mu je zablestela solza v očesu. Pa kmalu je zopet odprl ustka in prosil: „Ata, peskat!“ — „Nagajivček, da mi ne daš miru! Kaj, jaz te naj pestujem?“ Zdajci je zajokal Videk in potlej je jokal in se kremžil kar naprej.

Oče so rekli tedaj: „Prezgodaj si vstančkal, kaj ne, Videk, so pa vsi križi doli. Kje pa je pestunja? Jerica, ho-hoj!“

Jerica, ki je trebila zunaj solato, je pritekla naglo v kuhinjo, vzela Vidka, ki se je že najedel dosita, v naročje in hitela z njim na vrt. Pa predno ga je odnesla, so naročili mama, rekoč: „Le vzemi Vidka in pojdi z njim na vrt in ga zamoti. Pokliči mu muciko; ujem i zajčka in mu ga daj v naročje; trgaj mu cvetice, vozi ga v vozičku, daj mu palico v roko, da bo poganjal: pa se bo umiril, obtihnil in razveselil.“ — Zdaj je podal Videk mami in atku roko ter rekel bolj počasi in zamolklo, še vedno je vekcal po malem: „Dijo!“ — „Adijo, adijo! Le priden bodi in nikar več ne jokaj!“ sta mu prigovarjala oče in mati. In je res obtihnil in potlej so še zaprla vrata za njim in Jerico.

Pestunja Jerica je bila sirotka. Nobenega ni imela, ki bi ji bil služil kruhka: očeta in mater že krije prezgodnji grob; zato ga je morala služiti pa sama. Zapustila je rojstno hišico in šla v službo. To je dobro, da je prišla v pošteno in dobro hišo! Tam je služila za pestunjo. Njeni oskrbi jebil izročen mali Videk. Pestovala ga je rada in varovala skrbno kot punčico v očesu.

Videk je bil v dobrih rokah sirotke Jerice vedno dobre volje; na ustnicah in licih mu je igral smeh, oči pa so žarele veselja. Kadar pa se je pokazal oblaček na njegovem čelu, je pa naglo hitela Jerica z njim k zajčkom, na vrt, v polje ali gozd, in mali možakar se je kmalu pomiril in zopet dobrodušno in veselo gledal v svet.

Tudi danes se je zbral, kakor smo že slišali, oblaček na Vidkovem čelu, o, cela nevihta: Iz očesec mu je bliskalo, ne prehudo, tako-le nalahko,

kakor v daljni daljavi, iz ustec je grmelo in bobnelo polno žalostnih vzdihov; in po licih je kapal, o, kar lil je dežek, svetle solzice. Kako ne: Dobri atek ga niso marali to pot ne i-i-i-i, ne pestkati, ne iti z njim tato k tici, ne mu dati cukla, ovbe, ovbe! No, pa preveč posla ni imela Jerica, da je Vidka udobrovoljila. Eh, v sirotkinih rokah je bil še vedno kmalu utolažen. In tudi danes, komaj so se zaprla za njima kuhinjska vrata, že ni bilo nobene solze več v Vidkovih očeh.

Hitela je torej Jerica z Vidkom na vrt, kakor so bili mama ukazali. Toda gosta rosa je še krila travo. V roso pa ni smel Videk stopiti: črev-ljičke bi zrosil in zmočil krilce. Zato sta se vrnila in šla v hlev. Tam so skakali in cvilili zajčki. Videk jih je lovil, pa ni mogel dobiti nobenega; kadar se je sklonil, da bi bil katerega zagrabil, pa se je zajček spel in poskočil ter pokazal Vidku tačke in repek. Je pa Jerica ujela zajčka, tistega malega z rdečimi očmi. Videk se mu je na vso moč smejal, ga gladil, mu navijal brke ter ga vlekel nalahko za dolga uhlja. Pa zajček je bil take lju-beznivosti kmalu do grla sit. Naenkrat je poskočil ter stekel in se skrnil pod žleb v hlevu. Jerica je ujela zdaj drugega, ga nesla vun na trato in ga spustila. Zajček se je pasel v travi. Tako čudno je momljal in tako šegavo je migal z gobčkom, da je poskakoval Videk kar od tal nekaj časa od sa-mega veselja. Pa kakor da bi se bil nekaj važnega domislil — kar naenkrat se je obrnil Videk in stekel ves vesel kar sam v hišo. Menda je hotel po-vedati očetu in materi o ljubi živalci. In iz hiše ga ni bilo potem do po-poldne. Popoldne ga je pa nesla Jerica na vrt. Posadila ga je na trato. Tam se je dobro četrť ure prekucoval, potlej pa kar stekel naprej na travnik in sedel v travo, kjer je bilo največ cvetja. Tam je trgal cvetice. Natrgal jih je, kolikor jih je le mogel doseči. Zdele so se mu tako lepe, da bi bil naj-rajši kar vse potrgal. Klical je venomer: „Epe, epe, epel“ To je: Lepe so, lepe, prav lepe te cvetice. — Na travniku je zagledal pisanega metuljčka. Skočil je za njim, da bi ga bil ujel; a ko je pritekel do cvetke, na kateri je sedel, pa je zamahnil „epi tiček“ s krili, zaplapolal in odrčral dalje. Videk je kar vriskal, tako je bil vesel. Tekal je za metuljčki, ki jih je bilo naen-krat vse polno. Ko pa se je naveličal tekati in mu je bilo že prav vroče, ga je vzela Jerica v naročje, in potem sta šla v gozd. Na solnčnem gozd-nem parobku so rastle jagode; kar vse rdeče jih je bilo, in tako prijeten vonj je prihajal od njih, da je Videk kar zazijal in globoko zavzdihnil. „O-o-o-o!“ je klical nato začudeno ter poskočil v naročju, da bi bil kmalu padel na tla. Jerica ga je posadila zdaj med jagode. To jih je nabiral in zobal! Naenkrat je bil ves rdeč okoli ust. — V gozdu sta videla veverko. Tam v gošči je zapel kos. Preko pota se je prekucnil zajec, potlej je pa tekkel dalje skokoma, da se je videlo, kakor da bi bil metal gozdni duh debeto žogo po planji. Senica je takrat zagledala tolsto bubo; brž jo je zgrabila s kljunom ter odletela z njo k mladim; tam pa je zacvrčala: „Čika, čika, čik, čik!“ V hipu so vsi mladički v gnezdu odprli kljunčke, in tisti kebček v sredi, ki je tako široko zazijal, je dobil „čik“. In ta predrtá pe-nica je prav takrat zapela tam na parobku: „Žr, žr! Žr! žr!“ Videk se je

smejal, da bi bil kmalu počil. — Za nekaj časa sta šla z Jerico gobe brat. Pa je videl Videk preje gobo ko Jerica; škoda, da največkrat le kakšno mušnico. Pobral jo je, ko še ni poznal pravih gob, a jo je zopet vrgel proč, ko mu je povedala Jerica, da je strupena. Pa vesel je bil Videk vseeno, da je kar vriskal od veselja. — Na visoki bukvi v gozdu je vpil sokol: „kri-kri! kri-kri!“ — Videk je prav rad sedel pri drevesu. Šel je torej in se naslonil na bukev. Pa je že nerodno stopil, da se mu je izpodrsnilo in je padel, ojej, padel tako močno, da se mu je kar pokazala kri na čelu. Na vso moč je zajokal. Jerica je preplašeno priskočila. Ko je zagledala kri, ni prav nič pomišljala, kar odtrgala je od svojega rokava belo platneno cunjico, jo zmočila v mrzli vodici ter obvezala Vidku ranico. Videk ni več vokal, pač pa je pokazal s prstkom proti domači hiši in vzkliknil nekoliko krat: „Mu, mu!“ Vzela ga je torej Jerica v naročje in nesla proti domu. Zelo jo je skrbelo, kaj bo. Oj, da bi vsaj ranice ne bilo! (Konec prih.)

Med mladimi zajčarji.

Spisal Ivan Kranjskogorski.

(Dalje.)

Tine je hotel svoj sklep tudi takoj izvršiti, da se iznebi strahu in tesnobe v duši. Najprvo mora poiskati onega zajčka, ki ga je pustil pod grmom trdno zvezanega v rdeče oblačilce, da ga ponese Drejčku.

Napoti se h grmu, postane mu lažje pri srcu, dasiravno se še ves trese ter se mu zdi glava težka in omotna.

Zajčku pa, ki je ležal pod grmom trdno zavezan v rdeče oblačilce, ni bila po volji ta tesnoba. Takoj, ko je Tine odšel, se je začel pregibati in stegovati, da bi se oprostil neljube ječe. Stegoval se je in stegoval, pa ni šlo. Prekopical se je z oblačilcem vred in se zvaljal izpod grma. Ko vse ni nič pomagalo, je začel gristi — in pregrizel je oblačilce toliko, da je lahko pomolil prednje noge vun. Sedaj je za silo skakal, videl pa še ni nič, ker je imel glavo še ogrnjeno z rdečim prtom. Zaletaval se je ob grmovje in šture, da ga je vse ščemelo. Slednjič pa se mu je posrečilo pregristi oblačilce in pomoliti tudi glavo na prosto. Rešen je bil vsaj najhujše stiske.

V tem pa se je ulila ploha in zajčka vsega premočila. Skakal je le z največjo težavo s polja domov in se je skril ob grmovju v malo votlino lepe bele skale, ki je stala kraj polja. Oblačilce je bilo premočeno in se je

tesno oprijemalo zajčkovega života; samo glava in prednje noge so gledale iz njega. Čuden in smešen je bil videti ta zajček; rdeč, ves rdeč kot škrat.

Tine pa je stal pod tistim grmom, kamor je bil poprej položil zajčka, in je debelo gledal, ko zajčka ni bilo več tam. Oziral se je okrog, pa zajčka ni bilo. Kam bi bil izginil? Sam zbežati ni mogel — si je misli Tine — saj je bil vendar trdno zvezan v oblačilcu. Morda ga je pa kdo dobil in vzel s sabo, ali pa ga je ugrabila zver in ga požrla. Oh, kaj bo zdaj, kaj bo? Ne bo mogel vrniti zajčka Drejčku in zato se mu ne bo upal povedati, da ga je vzel on. Toda saj mora biti nekje, prav blizu mora biti, si je mislil Tine. Hodil je okrog med grmovjem, pod vsak grm je pogledal, pa zajčka ni bilo. Klical bi ga bil Tine rad, pa se je bal, da bi ga kdo ne slišal. Rosne veje so ga objemale in puščale vso mokroto na njegovem oblačilu, da je že kar curljalo od njega in ga je izpreletaval mraz. Blodil je Tine dolgo okrog in se plazil po vseh štirih med mokrim trnjevim grmovjem, ki mu je trgalo srajco in rezalo rane v kožo.

Pa zajčka ni bilo nikjer, nikjer.

A tedaj se spomni Tine na sanje pretečene noči, ko se mu je sanjalo, da je blodil po trnjevi goščavi in iskal zajčka. Padel je v brezno in tam ga je hotel požreti rdeči škrat. Pri tem spominu obide Tineta groza. Kaj, če res pride škrat, ker je on postal tat, in ga vzame. Hitro se splazi Tine izpod grmovja in hoče nazaj. Že pride iz trnjeve gošče, kar vidi, da se nekaj giblje pri beli skali.

Pogleda natanko, pa o groza! Tam pri beli skali zagleda rdečega škrata s sivo brado, kot ga je videl v sanjah. Miga mu z rokami, da ga bo — —

Tineta obide taka groza, da se ne more geniti z mesta. Zdi se mu, da se vse vrti okrog njega in skoro da se ni zgrudil na mokro zemljo. Obupen krik se izvije iz njegovih prsi:

„Pomagajte! O jej, o jej, pomagajte!“

Zbral je vse moči in se spustil v dir. A rdeči škrat je storil dva skoka in se postavil ravnotam ob potu ter je iztegal roke. Tine ga je dobro videl, zaglal se je po potu mimo njega in spustil divji krik, misleč, da je že po njem:

„Škrat, škrat! O jej, pomagajte!“

In dirjal je, kar so ga nesle noge, a izpodtaknil se je ob jesenovi korenini in je padel. S čelom pa je zadel ob kamen in obležal nezavesten v luži, ki se je nabrala v jarku.

Otroci, ki so stali na nasprotni strani na polju in so čuli obupni krik Tinetov, so mislili, da se samo norčuje. Ko je pa padel na potu za plotom in se ni več prikazal, so mislili, da se jim je skrnil. Hiteli so vendar tja, da vidijo, kakšno šalo jim je napravil Tine. A ko so se nekoliko približali beli skali, so zagledali tudi oni rdečega škrata z belo brado, ki jim je migal z rokami. Nepopisna groza jih je obšla — nastal je krik in vik, da se je čulo čez vso vas. Zbežali so proti domu in so dirjali čez nezavestnega Tineta, o katerem so celo mislili, da je mrtev.

Vsi prestrašeni in jokaje so pripovedovali potem na vasi, da stoji škrat tam pri beli skali na polju. Ubil je Citrarjevega Tineta in mu vzel dušo. Tam leži ubogi Tine na potu in je mrtev.

Vaščani so se smejali in jih mirili, da ni škrate; da je samo bajka o škratu, v resnici ga pa ni.

Toda otroci so plašno gledali in svečo zatrjevali, da so res videli škrate in čuli Tineta, kako je klical na pomoč. Tine pa da je že mrtev, ubogi Tine!

Cela truma ljudi se je medtem zbrala in šli so proti tistemu kraju — ne radi škrate, ker so vsi vedeli, da škrate ni in je to samo bajka — ampak radi Tineta. Bali so se, da se mu je morda res kaj zgodilo.

Glejte, našli so Tineta na potu. Bil je nezavesten in ležal je, kot bi bil mrtev. Obleko je imel vso premočeno, srajca pa je bila umazana in razdrapana. Po obrazu in po rokah je bil ves razpraskan in krvav. Oblivali so ga z mrzlo vodo, ki je stala v jarku — pa ni pomagalo, ni se Tine zavedel.

Mati so vili roke in so obupno plakali:

„Otrok, o nesrečni otrok! Kaj se je zgodilo s tabo? Ves dan si bil tako žalosten in čuden. O Tine, Tine!“

Pa Tine ni odprl oči. Bil je bled kot smrt in ni čul ničesar.

Mati so ga dvignili z mokre zemlje, da ga neso domov. Bridkosti in žalosti so se jim šibile noge, ko so ga nesli v naročju po zeleni ulici in plakali so. Za njimi pa je šla cela truma ljudi z globokim sočutjem v srcu.

Ravno v tistem času pa se je smehljalo solnce iznad zapadne gore v zadnji pozdrav, in rosno polje se je bleščalo, kot bi bilo posuto s samimi demanti. Tam čez dolino pa sta se razprostirali dve krasni mavrici, lepi kot bi se bilo odprlo nebo. Krasen slavolok je postavila narava nad dolino, slavolok miru in sprave.

Glasovi od — „Zelene mlake“.

Profesor Francišek Pengov.

Danes je že minulo dva meseca, odkar sem jaz poredni, pa tudi radovedni Mihec rekel zadnji „z Bogom!“ svojemu znancu, botru Sekulji, stisnivši mu prijateljsko ročico. Ves čas sem imel toliko opraviti s šolo — pomagal sem pa tudi materi na polju, ko smo sadili fižol in sejali ter že začeli kositi — da nisem utegnil iti v vas k „Zeleni mlaki“.

Toda če prijatelja niso videle oči, ga je pa slišalo toliko večkrat uho in ž njim vred tudi razne druge glasove. Nocoj je zopet tako rajski večer,

kot bi gledalo zahajajoče solnce naravnost na oni prvi, nepokvarjeni svet, ki sta ga prejela Adam in Eva iz ljubeče desnice božje. Zato se bližajmo varno kraju naših opazovanj, zelenem žabjaku konci vasi, kjer nas čaka dovelj zabave in veselja.

Res, „Zelena mlaka“ je pravi paradiz za žabji rod, nekaka obljubljen dežela brezrepnih krkonov in ob takih večerih, kot je nocoj, prava zbornica raznovrstnih poslancev, kot jih v bolj pisanih uniformah ne najdeš niti na Dunaju, kjer sedi Slovenec poleg Nemca, Čeh poleg Laha, Rusin poleg Rumuna, Hrvat poleg Poljaka, žid poleg katoličana, pravoslavni poleg luterana.

Že se je začel žabji koncert, s kakršnim sem se naslajal že toliko večerov, napenjajoč uboge oči za repato posestrimo naše zemlje, za Helijevim kometom, ki je napravil babjevernim brezvercem velikih mest dokaj strahu, češ da nam prekucne zemljo, četudi se repatici o tem še sanjalo ni.

Gotovo že vesta, mladi moj bratec in sestra, kaj da je koncert, kaj ne da? Saj v Ljubljani so koncerti prav navadna zabava zimskih večerov za odrasle ljudi; na deželi pa sta tudi že slišala koncert, ko je bila zadnja svatba; eden s harmoniko, drugi klarinet, morda celo kake gosli vmes, trompeta in bas, pa imata koncert. Saj koncert je latinska beseda in pomeni prepir ali tekmovalje med seboj in če kje, je ta pomen gotovo na svojem mestu zvečer pri žabjem koncertu.

V prvi vrsti je naša zelena žaba tista, ki napravlja v sedanjih mlačnih nočeh značilne koncerte, pri katerih nastopajo cele armade pevcev. Njihovo enolično kvakanje in ropotanje utegne pripraviti seveda le kako bolj nežno dušico do popolnega obupa; celo vsenemogočno policijo so že klicali na pomoč zoper nedolžne zelenke. Onim prijateljem narave pa, ki imajo nepokvarjene živce, se dozdeva ta čudovita muzika edina svoje vrste, šaljiva in smešna in je ne slišijo neradi. Zame vsaj imajo ti glasovi poseben čar, ki ga ne morem zlit v besede, in poslušal bi večerno godbo v „Zeleni mlaki“ zopet in zopet in še naprej.

Samo enkrat, se spominjam, mi ni bila povšeči ta godba. Hodila sva z očetom cel dan po poljanski dolini in ko prideva ob dveh čez polnoč v Škofjoloko, nisva dobila več prenočišča. Ker nisva znala spati na golih tleh kot koza ali pinč, zato jo udariva še tisto uro proti tedanji domačiji na Kranj. Bilo je daleč kaki debeli dve uri, in jaz utrujen, da sem komaj čutil noge. In tedaj sva hodila skozi dvorane z ogromno velikimi koncerti po vlažnih travnikih mimo Žabnice, Bitenj proti Šmartnu pod Sv. Joštom. Neopisno veličastna je bila ta godba v jutranji noči; toda ker so bile s telesom vred tudi strune moje duše preveč utrujene, zato niso našli glasovi sicer tako ljubih mi bitij nobenega odmeva v njej, bili so mi zoprni. A to je bilo le enkrat.

Drugače pa je žabja godba bistveni del naših travnikov in tvori v družbi s šuštenjem trsja in bička, s kvakanjem rac, s cvrčanjem raznih trsnihih pevcev in požvižganjem močvirnih ptic naravni koncert čisto posebne vrste, ki bi ga ne hoteli pogrešati radi. Saj so ti koncerti za domače močvirje ravnotako potrebni, kakor klic kukavice za naše bukovje, kot petje

kosovo za gozd, kakor hripavi krik orlov za gorenjske skalnate vrhove ali kot vpitje galebovo za pljuskajoče valovje na obali naše Adrije.

In vendar niso naši žabji koncerti prav nič v primeri z onimi, kakršne utegneš slišati, dragi prijateljček, ako te zanese kdaj pot v ogrske nižave. Dober znanec, ki hodi skoro vsako leto kupovat konje na Ogrsko, mi je povedal že marsikaj zanimivega o tistih koncertih.

„Bilo je vročega majevega dne,“ pripoveduje prijatelj, „ko sem stal na prstenem nasipu, ki je ločil obširno močvirje v dva dela in užival srečo posebne vrste. Pod solnčnimi žarki, ki so sijali skoro navpično, je trepetalo ozračje nad zemljo, kot bi bila le-ta kaka umetna valilnica perotninarskega zavoda, ki si ga lahko ogledaš v Šiški. Toda menda je bilo tudi te vročine še premalo; kajti iz močvari je odsevalo kot odmev še drugo solnce z nič manjšo silo in se ni dalo ublažiti ločnatim kodrcem, ki so mu viseli preko obraza. In spodaj pod tem ločjem ni vabila hladeča kopelj, da pogasi pekočo žerjavico, ne — od tam je zijala črna, skrivnostna, strašče pogubna, izdajalska globočina v mehkem, blatnem tolmunu.

V tem, človeškemu otroku tako nevarnem ozemlju pa so šumeli, grulili in žlobudrali milijoni črnožoltih urhov, stotisoči žab so škripali in kvakali, vmes pa je frfotalo in ščebljalo na stotine pevcev iz raznih krilatih družin ter se je oglašal kot tike-takanje ure-nihalke monotonni klic močvirskih tukalic in raznih čaplaj.

Kot pozvanjanje tisočerih daljnih zvonov, tako so prodirali ti glasovi, dvigajoč se in zopet padajoč, podobni spremljevanju pedalov pri mogočnih farnih orgljah, prodirali skozi vsako luknjico mojega telesa v meso in kosti. Bilo mi je, kakor da se raztapljam v same šumeče glasove; zdelo se mi je, da sem se izpremenil sam v srednji zvon naše podružnice, ki sem ga tako rad poganjal za večerni ave! in da niam brez miru semtertja. Bil sem v nevarnosti, da pozabim popolnoma samegasebe, da se razletim v brezštevila tresočih se premajhnih drobcev — atomov, tako se mi je zdelo.

Dobro, da nikjer po Slovenskem ni take žabje družbe, kot sem jo poizkusil jaz ta dan.

Ko sem se peljal na večer v drdrajočem vozu v svoj stan, mi je še vedno zvonilo v glavi; prišedšemu do prenočišča se mi je zdelo, da se tresejo stoli in postelj in miza in tla pod menoj ponavljajoč svoj brezkončni „zum — zum — — —!“ iz močvirja. Ponoči so se pridružile šumenju v ušesih še najdrznejše spake v sanjah: pod menoj se je pogrezal mehki nasip. K vsem tem dobrotam prištejte še kakih sto močvirskih komarjev, ki so mi izsrebovali toplo kri in ki žalibog niso bili gole sanje, in lahko si predstavljate, dragci moji, da je bila kupa mojega prirodoznanskega užitka polna do roba.“

Damskih kapel pri teh očakovskih koncertih ni, samo možakarji so pevci, žene in deklice pa dajo le v strahu ali bolečini od sebe kratke, pretrgane vskliske. Starčki pojo bas, mlajši rod bariton in tenor, kot smo videli pred malo leti v ljubljanskem „Unionu“ ruski koncert Slavjanskega z množino starčkov s prekrasnimi, silno globokimi basovi.

Temeljni glas vsakega žabjega koncerta po celem svetu pa je nekak trilčkajoči „r“. Trilček nemara poznaš, mladi moj znanec, ki se učiš petja ali godbe; če pa ne, pa vprašaj po njem svojega tovariša, ki se uči si-renske umetnosti, ali pa kanarčke v kletki, če ne greš rajši k škrančku nad razori po svēt.

(Konec prihodnjič.)

∴ LISTJE IN CVETJE ∴

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Brzda.

Brzda kroti konja, stroga vzgoja mladino.

Brzda vlada konja, modrost človeka. *(Ta pregovor ima jako lep pomen. Žival se ne more sama vladati, ker nima razuma in ne proste volje. Človek se pa lahko sam izpopolni, ako zna prav rabiti razum in voljo — ako ga vodi modrost.)*

Enemu je dobra brzda, drugemu ostroga. *(Kdor je ves mrtev in prepočasn, ga je treba priganjati; kdor pa je preživ in samopašen, ga je treba ustavljati in zadržavati.)*

Brzdo gristi, ne pomaga nič. *(Nespameten je človek, ki hoče doseči kaj nemogočega; posebno, če se hoče ustavljati nepremagljivi sili.)*

Z nitjo ni mogoče brzdati divjega konja. *(Hude strasti in razvade se ne dajo ukrotiti z majhnim naporom, brez resnega premagovanja.)*

Z brzdo in vojko se vodi konj. *(V pravi naglosti in na pravo stran je vselej najboljše potovanje.)*

Brzda in ostroga izboljšata konja. *(Pravo razmerje med „hitro“ in „počasi“, sploh med pre malo in preveč je podlaga modrega življenja, kar se pa doseže le z dolgo in pametno vajo.)*

Samega sebe brzdati je največja oblast.

Brzdaj osla kakor hočeš, konja ne napraviš iz njega. *(Tako se reče človeku slabih zmognosti in lastnosti.)*

Reki: Drži brzdo, a izpusti konja. *(Tako se očita nespametnemu človeku, ki se trudi za majhne reči, a prezre ob tem velike in imenitne.)*

Bolj mu je treba brzde nego ostrog. *(Je že itak preveč goreč in delaven.)*

Preostra brzda ni zanj. *(Bolje je, če se milobno ravna z njim.)*

Novi listi in knjige.

Družba sv. Mohorja nam javlja veselo vest, da se je že dozdej oglasilo 85.616 udov. Ker pa še niso došli zglesi iz vseh krajev, iz katerih se pričakujejo, se je nadejati, da doseže letos družba častno število udov, kakršnega še ni bilo doslej, okroglo 86.000.

Zastavica.

(Priobčil Cid. Em. Nafr.)

Slovenska naša domovina
mož slavnih šteje majhen krog,
a vendar kralja ima sina,
pove ga z drugim prvi zlog.

Pa pojdi z mano v gozd iglati,
kjer tretji v vetru se maje,
med drevjem tu ga vidiš stati,
kurjavo, smolo nam daje.

Hrvaško mesto pa celota
ne baš veliko nam pové,
a vendar bila bi sramota
za tistega, ki ga ne vé.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Internus.)

Kdo je bil rojen, pa ni umrl?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.